

SPIS TREŚCI

1. WPROWADZENIE	15
1.1. Związki między zdrowiem a edukacją — <i>Barbara Woynarowska</i>	15
1.2. Historia i drogi rozwoju medycyny szkolnej — <i>Sławomir B. Radiukiewicz</i>	18
1.2.1. Prekursorzy	18
1.2.2. Higiena szkolna	19
1.2.3. Ostatnie półwiecze	22
1.3. Medycyna szkolna — teraźniejszość i przyszłość — <i>Barbara Woynarowska</i>	31
2. CHARAKTERYSTYKA POPULACJI W WIEKU SZKOLNYM	36
2.1. Charakterystyka demograficzno-społeczna — <i>Barbara Woynarowska</i>	36
2.1.1. Warunki życia i sytuacja ekonomiczna rodzin	36
2.1.2. Podstawowe dane o strukturze szkolnictwa	38
2.1.3. Zmiany w systemie edukacji	39
2.2. Charakterystyka auksologiczna — <i>Barbara Woynarowska</i>	40
2.2.1. Rozwój somatyczny — <i>Barbara Woynarowska</i>	41
2.2.2. Rozwój motoryczny — <i>Barbara Woynarowska</i>	48
2.2.3. Rozwój psychiczny i społeczny — <i>Irena Obuchowska</i>	52
2.2.4. Rozwój seksualny — <i>Andrzej Jaczewski</i>	62
2.3. Zachowania zdrowotne — <i>Barbara Woynarowska</i>	68
2.4. Problemy zdrowotne — epidemiologia — <i>Barbara Woynarowska</i>	73
2.4.1. Główne problemy zdrowotne uczniów	74
2.4.2. Postrzeganie swego zdrowia przez uczniów	80
3. DZIECKO JAKO UCZEŃ	84
3.1. Dojrzałość szkolna — <i>Barbara Woynarowska</i>	84
3.1.1. Kryteria i cele oceny dojrzałości szkolnej — ewolucja	86
3.1.2. Biomedyczne aspekty dojrzałości szkolnej	88

3.2.	Przystosowanie szkolne — <i>Barbara Woynarowska</i>	90
3.2.1.	Pojęcie przystosowania	90
3.2.2.	Sytuacje progowe	93
3.2.3.	Czynniki determinujące	96
3.3.	Zdrowotne uwarunkowania dyspozycji do pracy szkolnej, pokonywania trudności w uczeniu się i niepowodzeń w nauce — <i>Maria Pultorak</i>	98
3.3.1.	Dyspozycja do pracy szkolnej	99
3.3.2.	Trudności w uczeniu się	100
3.3.3.	Niepowodzenia w nauce	102
3.4.	Kwalifikacja lekarska do wychowania fizycznego i sportu — <i>Barbara Woynarowska</i>	105
3.4.1.	Aktywność ruchowa a rozwój i zdrowie dziecka	105
3.4.2.	Wychowanie fizyczne w szkole — trudności, nowe tendencje	106
3.4.3.	Zasady kwalifikacji lekarskiej	107
3.4.4.	Współpraca pielęgniarki z nauczycielem wychowania fizycznego	111
3.5.	Wybór zawodu — <i>Barbara Woynarowska</i>	112
3.5.1.	Wybór zawodu jako proces rozwojowy	112
3.5.2.	Czynniki wpływające	113
3.5.3.	Orientacja i poradnictwo zawodowe	114
3.5.4.	Nowe problemy związane z wyborem zawodu	116
3.5.5.	Znaczenie stanu zdrowia	118
3.5.6.	Udział pracowników służby zdrowia w orientacji i poradnictwie zawodowym	119
3.6.	Opinie uczniów o szkole — <i>Barbara Woynarowska</i>	122
4.	PROBLEMY ZDROWOTNE I SPOŁECZNE UCZNIÓW	126
4.1.	Zaburzenia rozwoju somatycznego i seksualnego	126
4.1.1.	Zaburzenia wzrastania — <i>Barbara Woynarowska</i>	126
4.1.2.	Zaburzenia dojrzewania płciowego u dziewcząt — <i>Maria Pultorak, Mariola Malecka</i>	137
4.1.3.	Zaburzenia układu moczowo-płciowego u chłopców — <i>Zygmunt Janczewski</i>	151
4.1.4.	Zaburzenia i problemy rozwoju seksualnego — <i>Andrzej Jaczewski</i>	160
4.2.	Zaburzenia i problemy rozwoju i zdrowia psychospołecznego	164
4.2.1.	Zaburzenia psychiczne — <i>Jadwiga Komender</i>	164
4.2.2.	Zaburzenia psychosomatyczne — <i>Leszek Szewczyk</i>	186
4.2.3.	Dysleksja i dysgrafia — <i>Teresa Opolska</i>	195
4.2.4.	Nieprzystosowanie społeczne — <i>Irena Pospiszyl</i>	202
4.2.5.	Używanie substancji psychoaktywnych — <i>Barbara Woynarowska</i>	209
4.2.6.	Samobójstwa — <i>Barbara Woynarowska</i>	222
4.3.	Zaburzenia narządów zmysłów i mowy	230
4.3.1.	Zaburzenia narządu wzroku — <i>Marek Prost</i>	230
4.3.2.	Zaburzenia narządu słuchu — <i>Łucja Sobieszczańska-Radoszewska</i>	240
4.3.3.	Zaburzenia mowy — <i>Elżbieta Stecko</i>	245

4.4.	Zaburzenia układu ruchu — <i>Tomasz Dąbbski</i>	256
4.4.1.	Boczne skrzywienie kręgosłupa (skolioza)	257
4.4.2.	Młodzieńcza kifoza piersiowa (choroba Scheuermanna)	258
4.4.3.	Wady postawy	259
4.4.4.	Zniekształcenia statyczne kończyn dolnych	260
4.4.5.	Młodzieńcze złuszczenie głowy kości udowej	261
4.4.6.	Martwice jałowe (aseptyczne) kości	262
4.4.7.	Nowotwory	264
4.5.	Niepełnosprawność i choroby przewlekłe	265
4.5.1.	Odrębności rozwoju, zachowania i sytuacji szkolnej — <i>Barbara Woynarowska</i>	265
4.5.2.	Nauczanie i wychowanie integracyjne — <i>Jadwiga Bogucka</i>	272
4.5.3.	Upośledzenie umysłowe — <i>Krystyna Mrugańska</i>	281
4.5.4.	Padaczka — <i>Jagna Czochańska</i>	293
4.5.5.	Mózgowe porażenie dziecięce — <i>Jagna Czochańska</i>	299
4.5.6.	Choroby alergiczne — <i>Danuta Chmielewska</i>	303
4.5.7.	Cukrzyca — <i>Ewa Pańkowska</i>	310
4.5.8.	Choroba nowotworowa — <i>Barbara Sopyło</i>	315
4.5.9.	Hemofilia — <i>Anna Klukowska</i>	320
4.6.	Inne problemy	327
4.6.1.	Dzieci krzywdzone — <i>Anna Oblacińska</i>	327
4.6.2.	Nieletnie ciężarne — <i>Maria Jodkowska</i>	335
4.6.3.	Zakażenie wirusem HIV — <i>Małgorzata Szczepańska-Put</i>	340
4.6.4.	Skutki toksycznego działania ołowiu — <i>Barbara Woynarowska</i>	344
5.	ŚRODOWISKO FIZYCZNE SZKOŁY	350
5.1.	Warunki higieniczno-sanitarne — <i>Barbara Ignar-Golinowska</i>	350
5.1.1.	Budynek szkoły	350
5.1.2.	Mikroklimat pomieszczeń	351
5.1.3.	Stanowisko pracy ucznia	355
5.1.4.	Pracownia komputerowa	359
5.1.5.	Pomieszczenia higieniczno-sanitarne	360
5.1.6.	Warunki do rekreacji i prowadzenia zajęć wychowania fizycznego	360
5.2.	Organizacja procesu nauczania — <i>Barbara Ignar-Golinowska</i>	363
5.2.1.	Praca ucznia w szkole	364
5.2.2.	Praca ucznia w domu	368
5.2.3.	Wychowanie fizyczne	368
5.2.4.	Inne zasady	369
5.3.	Bezpieczeństwo w szkole — <i>Barbara Woynarowska</i>	371
5.3.1.	Bezpieczeństwo higieniczne	371
5.3.2.	Bezpieczeństwo fizyczne	373
5.3.3.	Bezpieczeństwo psychiczne	377
5.4.	Posiłki szkolne — <i>Barbara Woynarowska</i>	380

6. ŚRODOWISKO SPOŁECZNE SZKOŁY	386
6.1. Środowisko społeczne szkoły i jego wpływ na zdrowie psychiczne uczniów i nauczycieli — <i>Barbara Woynarowska</i>	386
6.1.1. Klimat szkolny i satysfakcja uczniów ze szkoły	387
6.1.2. Satysfakcja z pracy i problemy zdrowotne nauczycieli	390
6.2. Demokracja w szkole — <i>Łęstaw Kulmatycki</i>	394
6.2.1. Demokracja i samorządność	395
6.2.2. Komunikowanie się	397
6.3. Stres w szkole — <i>Maria Sokołowska</i>	401
6.3.1. Źródła	401
6.3.2. Czynniki wpływające na indywidualną odporność na stres	404
6.3.3. Strategie radzenia sobie ze stresem	407
6.4. Przemoc wśród uczniów — <i>Barbara Woynarowska</i>	410
7. EDUKACJA ZDROWOTNA W SZKOLE — <i>Barbara Woynarowska</i>	417
7.1. Podstawy teoretyczne (wybrane aspekty)	418
7.2. Strategia działań	424
7.2.1. Strategia działań szkoły	425
7.2.2. Strategia działań w resorcie edukacji	428
7.3. Aktualna sytuacja w szkolnej edukacji zdrowotnej w Polsce	429
7.4. Program edukacji zdrowotnej	431
7.5. Styl (proces) uczenia w edukacji zdrowotnej	436
7.6. Rola pielęgniarki i lekarza	440
8. SZKOŁA PROMUJĄCA ZDROWIE — <i>Barbara Woynarowska</i>	444
8.1. Koncepcja	444
8.2. Strategia	446
8.3. Model działań („technologia”)	450
8.4. Rozwój ruchu szkół promujących zdrowie w Polsce, Europie i na świecie	452
8.4.1. Doświadczenia polskie	453
8.4.2. Doświadczenia europejskie	459
8.4.3. Inicjatywy ogólnowsiatowe	461
8.5. Udział pracowników resortu zdrowia w tworzeniu szkoły promującej zdrowie	463
8.6. Opieka medyczna	465

9. UCZEŃ W RODZINIE — Barbara Woynarowska	468
9.1. Miejsce pracy	468
9.2. Podstawowe zasady higieny pracy	470
9.3. Organizacja czasu wolnego	471
9.4. Sen	477
9.5. Zaspokajanie innych specyficznych potrzeb uczniów	480
9.6. Współdziałanie szkoły i rodziców	484
9.6.1. Aktualna sytuacja	484
9.6.2. Poszukiwanie rozwiązań i modeli współdziałania	486
10. PROFILAKTYCZNA OPIEKA ZDROWOTNA NAD UCZNIAMI — Barbara Woynarowska	493
10.1. Organizacja opieki zdrowotnej	493
10.1.1. Opieka pielęgnarska i lekarska	493
10.1.2. Opieka stomatologiczna	508
10.2. Opieka zdrowotna nad uczniami szkół specjalnych	510
10.2.1. Organizacja opieki zdrowotnej	511
10.2.2. Specyficzne problemy i potrzeby zdrowotne uczniów szkół specjalnych	513
10.3. Pomiar i monitorowanie stanu zdrowia populacji w wieku szkolnym	517
10.3.1. Dotychczasowe doświadczenia w Polsce	517
10.3.2. Aktualne propozycje wskaźników zdrowia młodzieży	519
10.3.3. Wskaźniki oceny skuteczności działań interwencyjnych w promocji zdrowia	520
10.3.4. Wnioski dla praktyki medycyny szkolnej	520
11. MEDYCZNE DZIAŁANIA PROFILAKTYCZNE W SZKOLE — Barbara Woynarowska	524
11.1. Profilaktyka pierwszorzędowa	525
11.1.1. Szczepienia ochronne	525
11.1.2. Profilaktyka próchnicy zębów i chorób przyzębia	533
11.2. Profilaktyka drugorzędowa	536
11.2.1. Testy przesiewowe	536
11.2.2. Powszechne lekarskie badania profilaktyczne	539
11.2.3. Sprawdzanie higieny osobistej uczniów	551
11.3. Profilaktyka trzeciorzędowa	552
ANEKS	556
1. Przepisy prawne regulujące opiekę zdrowotną nad uczniami — Wysława Ostrega	556

2. Zasady kwalifikacji lekarskiej uczniów do zajęć wychowania fizycznego w najczęstszych zaburzeniach i chorobach — <i>Barbara Woynarowska</i>	562
3. Siatki centylowe wysokości i masy ciała dzieci i młodzieży w wieku 4–18 lat	578
4. Styl życia dzieci i młodzieży w wieku szkolnym — ankiet.	582
5. Dokumentacja zdrowotna uczniów	584